

Asia: VN/24185/2023

Lausuntopyyntö terrorismirikostyöryhmän mietinnöstä

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään.

-

Yleistä

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Työryhmä on laatinut perusteellisen mietinnön, johon on koottu ansiokkaasti pirstaloituneet oikeuslähteet.

Tuomariliitto kannattaa mietinnössä esitettyjä tavoitteita lainsäädännön selkeyttämisestä, rangaistavuuden kattavuudesta sekä terrorismirikollisuuden torjumisen edistämisestä. Myös rikosten selvittämisen tukeminen pakkokeinolain 10 luvun ja poliisilain 5 luvun säännöksillä ovat kannatettavia.

Tehokkaan tuomioistuintyöskentelyn kannalta kannatettavaa on se, että rangaistussäännösten pykälien perustelut kootaan yhteen niin, että sääntelyn sisällön selvittämiseksi ei tarvitse enää perehtyä aikaisempiin hallituksen esityksiin. On usein työlästä ja aikaa vievää selvittää esityölausumia, jos hallituksen esityksessä viitataan johonkin aiempaan hallituksen esitykseen, jossa taas viitataan johonkin toiseen hallituksen esitykseen. Terrorististen rikosten kokonaisuudesta on nyt saatu riittävän selkeä.

Rangaistussääntelyn selkeyttäminen

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Rikoslain 34 a luvun uudistamisen tavoitteeksi on ilmoitettu, että sen säännökset muodostavat kattavan, selkeän ja johdonmukaisen kokonaisuuden.

Tavoite on ilman muuta tuomitsemistoiminnan kannalta hyvä. Rikoslain 34 a luvun uudistaminen tuskin vaikuttaa liiemmin tavanomaiseen tuomioistuinarkeen ottaen huomioon kysymyksessä olevien rikosten harvinaisuus, vaikkakin nykyisin terrorismin uhka on Suomessa arvioitu kohonneeksi.

Rangaistussäätelyn kattavuus

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Tuomariliitto pitää esitettyä säätelyä kattavana. Lopulta tulkinnat ja säätelyn kattavuus täsmentyvät oikeuskäytännössä.

Rangaistusasteikot

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Terrorismin moitittavuuteen liittyvä lähtökohta siitä, että rikoksista terroristisessa tarkoituksessa tehtyinä on tuomittava ankarampi rangaistus kuin ilman sellaista tarkoitusta tehtyinä, on oikea, ja siksi myös laajoja asteikkoja ja sakkomahdollisuuden poistamista useista nimikkeistä voidaan pitää perusteltuna.

Poikkeukselliset asteikot/ rangaistusmaksimit kirjavoittavat rangaistusasteikkosäätelyä, mutta tätä voidaan pitää hyväksyttävää terrorististen rikosten poikkeuksellisen laadun vuoksi.

Mietinnössä on oikein tunnistettu, että käytännössä rangaistuksia tuomitaan pääosin rangaistusasteikkojen alaosasta, jolloin rangaistustason muodostumisessa suurin merkitys on säädettyillä vähimmäisrangaistuksilla. Rangaistuskäytännön ankaroittaminen tapahtuu näin ollen ensisijaisesti vähimmäisrangaistuksia korottamalla, kuten meneteltiin rikoslain 20 luvun uudistuksen yhteydessä. Toisaalta, kuten mietinnöstä ilmenee, Suomessa ei ole vielä muodostunut vakiintunutta rangaistuskäytäntöä terroristisista rikoksista, joten Tuomariliiton näkemyksen mukaan ei ole ilmeistä, että rangaistuskäytännön ankaroittamiselle olisi käytännöllistä tarvetta.

Mietinnössä yleisenä suuntaviivana on pidetty sitä, että terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen enimmäisrangaistus olisi 2 vuotta ankarampi, kuin muussa tarkoituksessa tehdyn vastaavan rikoksen. Ottaen huomioon, että rikoslain 6 luvun 4 §:n mukaisesti rangaistusta mitattaessa otetaan huomioon rikoksen vahingollisuus, vaarallisuus, teon vaikuttimet sekä rikoksesta ilmenevä muu tekijän syyllisyys, pitää Tuomariliitto todennäköisenä, että terroristisesta tarkoituksesta tehdystä rikoksesta mitattaisiin konkreettisesti tapauksessa huomattavasti ankarampi rangaistus kuin vastaavasta muusta tarkoituksesta tehdystä rikoksesta, vaikka rangaistusasteikkoa ei olisikaan säädetty poikkeavaksi. Ottaen huomioon enimmäisrangaistusten käytön poikkeuksellisuus, ei ehdotetuilla muutoksilla enimmäisrangaistuksiin ole välttämättä rangaistuskäytäntöä todellisuudessa ankaroittavaa vaikutusta.

Säädetyillä enimmäisrangaistuksilla on kuitenkin vaikutusta rikoslain 8 luvun vanhentumisaikoihin. Ehdotetuista muutoksista seuraisi, että terroristisessa tarkoituksesta tehty törkeä lapsen raiskaus ei vanhentuisi lainkaan. Ottaen huomioon elinkautisen vankeusrangaistuksen ja siitä seuraava rikoksen vanhentumattomuuden poikkeuksellisuus, tulisi tähän seikkaan Tuomariliiton näkemyksen mukaan kiinnittää valmistelussa erikseen huomiota. Rangaistusten ankaroittamisella on merkitystä myös joidenkin pakkokeinojen käytön edellytyksille.

Mietinnössä esitettyjen vähimmäisrangaistusten osalta Tuomariliitto pitää kannatettavana, että rangaistusasteikkoja on esitetty laajoiksi ottaen huomioon mahdollisten tekojen monimuotoisuus, vaarallisuus sekä erilaisten valmistelevien tekojen mahdollisesti etäininkin yhteys varsinaiseen tekoon tai sen yritykseen. Mietinnössä on myös tunnistettu asianmukaisesti tarve välttää sellaisia tilanteita, joissa tuomioistuimet joutuisivat soveltamaan rikoslain 6 luvun 8 §:n mukaisia lieventämisperusteita. Tuomariliitto kiinnittää huomiota siihen, että rangaistusasteikon lieventäminen edellyttää pykälästä ilmenevien erityisten, tapauskohtaisten perusteiden käsillä oloa, eikä tätä lainkohtaa voida mieltää toistuvasti käytössä olevaksi varaventiiliksi liian ankaria vähimmäisrangaistuksia vastaan.

Näihin seikkoihin nähden Tuomariliitto kiinnittää huomiota terroristisen rikoksen rahoittamista sekä erityisesti terrorismin rahoittamista koskevan rikoksen 4 kuukauden vähimmäisrangaistukseen. On ajateltavissa tilanteita, joissa näiden rikosten tunnusmerkistö täyttyy suhteellisen pienellä rahasummalla tai esimerkiksi jakamalla varainkeruulinkkiä tai muita maksuyhteystietoja eteenpäin yhdelle tai kahdelle henkilölle, ilman että henkilöllä on muuta yhteyttä terroristiseen rikokseen tai terroristiseen järjestöön tai että menettely olisi suunnitelmallista taikka toistuvaa. Ottaen huomioon, että terroristisesta kouluttautumisesta, terroristisesta matkustamisesta, terroristisen matkustamisen edistämisestä ja terroristisesta julkisesta kehottamisesta on ehdotettu säädettäväksi huomattavasti lievemmat vähimmäisrangaistukset ja näitä tekoja voidaan ainakin joissain tapauksissa pitää varsinaiseen terroristiseen rikokseen läheisemmin liittyvinä ja moitittavimpina, pitäisi Tuomariliitto johdonmukaisena, että myös rahoitusrikosten rangaistusasteikko alkaisi joko sakosta tai 14 päivän vankeusrangaistuksesta.

Tunnusmerkistöjen selkeys

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Rikoslain 34 a luvun alkuun on kirjattu keskeiset määritelmät, joihin viitataan jäljemmissä rangaistussäännöksissä. Sinänsä rangaistussäännökset eivät ole uusia, mutta niiden tunnusmerkistöjä on tällä tavoin selkeytetty sekä tehty joitakin täydennyksiä.

Keskeisenä ovat terroristinen tarkoitus ja terrorismirikos, joiden määritelmät on avattu riittävän selkeästi.

Tuomariliitto kannattaa sitä, että rikokset on keskitetty yhteen pykälään rikosnimikkeiden tarkkuudella rikosten niputtamisen sijasta.

Rikosten luonteen ja laadun vuoksi näytön hankkiminen ja sen arviointi sekä tunnusmerkistöjen mukaisuus tulevat olemaan tavanomaisiin rikoksiin nähden haastavampia. Valitusta sääntelytekniikasta ja tunnusmerkistöjen selkeydestä riippumatta soveltamisessa tultaneen törmäämään hankaliin lainkonkurrenssi-, yksiköinti- ja rajanvetokysymyksiin. Myös lukuun liittyvät tahallisuus- ja osallisuuskysymykset voivat olla vaikeita.

Yhteenvedona Tuomariliitto toteaa, että kokonaisuus vaikuttaa riittävän selkeältä, eikä ajalliset resurssit huomioon ottaen ole perusteltuakaan pyrkiä ottamaan huomioon kaikkia mahdollisia skenaarioita.

Salaisia pakkokeinoja ja salaisia tiedonhankintakeinoja koskevat lakiehdotukset

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Pakkokeinolain osalta huomio kiinnittyy siihen, että perusoikeuksiin tuntuvasti puuttuvia pakkokeinoja olisi mahdollista käyttää myös verraten lievästi rangaistavien terrorismirikosten kohdalla, jos ”teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta”. Tämänkaltainen odotettavissa olevan rangaistuksen arvioiminen pakkokeinoista päätettäessä on vaikea toteuttaa ja se mahdollistaa pakkokeinojen käytön tosiasiallisesti matalalla kynnyksellä, kun rikosepäily kohdistuu terrorismirikokseen.

Muut rikoslain 34 a luvun muuttumiseen liittyvät lakiehdotukset

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Ei lausuttavaa.

Uudistuksen tavoitteiden saavuttaminen ehdotetuilla lainsäädäntömuutoksilla

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Tuomariliiton näkemyksen mukaan valittu sääntelytekniikka vaikuttaisi vastaavan sääntelyn selkeyttämisen tavoitteisiin.

Ehdotusten vaikutukset

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Yksittäisen terroristisen rikoksen käsittely edellyttää tuomioistuimelta muita rikosasioita suurempaa panostusta ja sitoo tuomioistuimen lainkäyttöhenkilöstöä ja resursseja huomattavasti muita rikostyyppejä enemmän.

Työmäärässä on huomioitava terrorististen rikosten kansainväliset liittynät sekä salaiset pakkokeinot ja - tiedonhankintakeinot. Mietinnössä on tuotu asianmukaisesti esille, että rangaistavan käyttäytymisen alan laajentuessa myös näiden rikosten sekä niihin liittyvien pakkokeinojen lukumäärien voidaan olettaa kasvavan tuomioistuimissa.

Tuomariliitto kiinnittää huomiota siihen, että pakkokeinot, tiedonhankintakeinot sekä tutkintavankeudessa olevien epäiltyjen asiat on käsiteltävä tuomioistuimessa kiireellisinä. Ottaen huomioon erityisesti pääkaupunkiseudun tuomioistuinten vakava ja krooninen ruuhkautuminen, mikä tahansa lisärasite tuomioistuimille antaa aiheen tarkastella uudelleen henkilöstöressurssien riittävyyttä.

Tämän vuoksi voimavarojen riittävyyttä tulisi aktiivisesti seurata ja kehitellä toimenpiteet, joilla yksittäisen terroristisen asian tultua vireille resurssien riittävyys saadaan kyseisessä tuomioistuimessa pikaisellakin aikataululla turvattua.

Esitetyt muutokset sekä ylipäättään kokonaisuuden hahmottaminen lisäävät koulutustarvetta tuomioistuimissa ja vaativat koulutukseen riittävää resursointia.

Muut asiat

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Mietinnössä on pääsääntönä, että ”terrorismirikos” viittaisi jatkossa uuden rikoslain 34 a luvun 2 §:än ja 3 §:än, kun taas laajemmin 34 a luvun rikoksista puhuttaisiin ”terroristisina rikoksina”. Tästä sääntelytekniikasta poiketen lentoliikenteen matkustajarekisteritietojen käytöstä terrorismirikosten ja vakavan rikollisuuden torjunnassa käytettäisiin mietinnön mukaan edelleen vanhaa käsitettä ”terrorismirikos”. Perusteena tälle on viitattu siihen, että kyseessä olisi lain sisäinen käsite.

Kuten korkein oikeus on muun ohella ennakkoratkaisussaan KKO 2007:45 todennut, tavoitteena tulisi olla, että samaa käsitettä käytettäisiin samassa merkityksessä eri yhteyksissä. Tuomariliitto pitää lainsäädännön selkeyden, johdonmukaisuuden ja yhdenmukaisuuden vuoksi toivottavana, että rikoslaissa valittua käsitteistöä noudatettaisiin myös muissa siihen viittaavissa laeissa.

Lausunnon valmistelu

Lausuntoa on valmisteltu Tuomariliiton oikeuspoliittisessa valiokunnassa ja hallituksessa. Lausunnon kirjoittamiseen ovat osallistunut: Matti Pyöriä, Heidi Mylly, Lauri Vaihemäki.

Tuomariliiton hallitus on käsitellyt lausunnon sähköpostitse.

Helsingissä 28.2.2025

Suomen tuomariliitto – Finlands domareförbund ry

Tuuli Vänskä

Minna Hällström

puheenjohtaja

varapuheenjohtaja

Suomen tuomariliitto - Finlands domareförbund ry toimii tuomioistuinlaitoksen kehittämiseksi sekä sen merkityksen ja tuomarin riippumattoman aseman säilyttämiseksi yhteiskunnassa. Tuomarikunnanyhteisenä järjestönä Tuomariliitto valvoo ja edistää jäsentensä ammatillisia ja muita yhteisiä pyrkimyksiä.

Hartikainen Linda

Suomen tuomariliitto - Finlands domareförbund ry